

Гаврило О. І., канд. біол. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, м. Суми

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ВИХОВАТЕЛЯМИ І БАТЬКАМИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Вибір і розробка методичних рекомендацій з використання дитячої літератури як засобу екологічного виховання дошкільників у ході нашого дослідження здійснювалась у двох напрямках: рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти; рекомендації для батьків дітей дошкільного віку.

Зупинимось детальніше на кожному із зазначених напрямів. Для вихователів закладів дошкільної освіти було запропоновано орієнтовний план занять з ознайомлення з природою на основі творів В. Сухомлинського та розроблені конспекти занять для дітей старшого дошкільного віку, в яких реалізуються завдання екологічного виховання засобами дитячої літератури. Розробляючи план занять, нами було враховано вимоги щодо знань, умінь і навичок старших дошкільників відповідно до освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти; заплановано заняття на цілий рік відповідно до конкретної пори року, в ході кожного з яких використовуються твори В. Сухомлинського.

Критерії відбору книг для дітей можна умовно розділити на дві групи: критерії художності, що дають можливість оцінювати якість творів для введення в коло засобів для дитячого читання, та педагогічні критерії, що дозволяють встановлювати відповідність між конкретними літературними творами і віковими можливостями дітей, і відбирати книги таким чином, щоб вони сприяли розвитку дитини.

У зв'язку з цим можна виділити наступні критерії відбору книг для дітей.

1. Ідейна спрямованість. Книга покликана в конкретних образах розкривати ідеали добра, справедливості, чесності, співчуття; формувати правильне ставлення до людей, до самого себе, природи, до своїх прав і обов'язків, вчинків, праці тощо.

2. Висока художня майстерність. Мірилом художності є органічне злиття укладених в творі ідей з такою формою їх вираження, яка втілює ці ідеї найкращим способом. Носіями ідей у творі завжди виступають герої. Від того, як дитина поставиться до героя, його почуттів, переживань і вчинків, залежить, чи сприйме вона ідеї, закладені в літературному творі.

3. Доступність, тобто відповідність змісту віковим і психічним особливостям дітей. Доступним є такий твір, яке викликає у дитини активну роботу думки, й вираження почуттів.

4. Цікавий сюжет, простота і ясність композиції. Дитині цікавими є твори з розвиненою дією, яка дає можливість осмислювати вчинки і почуття персонажів, і має логічно зрозумілу композицію.

Повертаючись з дитсадка, займаючись домашніми справами, батьки мають більше можливості для того, щоб підготувати дитину до зустрічі з новою книгою або ж щоб поговорити про вже прочитану казку чи історію. В такому випадку читання стає бажаним, очікуваним дитиною. Крім того, в режимі дня необхідно виділити певний час, щоб до цього часу малюк налаштувався на сприйняття книги. Завжди знайдеться 15-20 хвилин, щоб почитати дитині. Читання повинно проходити в спокійній обстановці, коли ніщо не відволікає дитину, і члени сім'ї ставляться до цього заняття з повагою.

Добре, якщо обстановка ритуалу сімейного читання посилює сприйняття. Пізно увечері, коли за вікном темно, добре читати казку в затемненій кімнаті при світлі настільної лампи. Напівтемрява налаштовує на казковий, фантастичний лад. Півтора-дворічна дитина може бути зосереджена на книзі 1-2 хвилини, але й старшим дітям читають не більше 15-20 хвилин, тому що потім увага розсіюється. Як би не сподобалася книга дитині, треба дати їй відпочинок. Зате яка радісна буде нова зустріч з тією ж книгою і як зосереджено вона буде її слухати і розглядати. Звичайно, мова йде про активне спілкування з книгою, що вимагає осмислення й небайдужості. Пасивно дитина може слухати набагато довше. Насолоджуючись спілкуванням і близькістю з рідною людиною (мамою, татом, бабусею, дідусем), вона то відключається, то слухає знову.

Дитина не може бути увесь час пасивним слухачем, тому під час читання треба активізувати її увагу. Це можна здійснити шляхом повторення слів, відповідей на питання, розглядання ілюстрацій. Це робить сприймання твору цікавішим. Можна запропонувати дитині разом розповісти казку. Так, повторюючи рядки вірша, діти вчаться говорити на зразках художнього слова, поезії і прози. Варто окремо зупинитися на дитячій любові до повторних читань. Всі знають, що дитина буквально «доводить» своїх близьких до знемоги, вимагаючи читати ще і ще раз один і той самий твір. Діти прагнуть повторних читань, щоб знову і з більшою силою пережити радісне хвилювання: їх хвилює і сюжет, і герой, і образні поетичні слова і вирази, і найімовірніше, поповнюють пасивний і активний словник, навчаються говорити реченнями. Повторні читання тренують пам'ять і розвивають мову. Після багаторазових читань дитина запам'ятає книгу і зможе проявити бажану для неї самостійність: читати напам'ять вірші, переказувати казки та оповідання, робити до них малюнки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конюхова Т. С. Авторська казка про природу. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 7-9.
2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог : Навчально-методичний посібник для ВНЗ. К. : Видавничий дім «Слово», 2009. 400 с.